

deze wijze :o Israël! die woning zij ook de uwe, die lezen ook deze woorden dus: Onder de armen Gods, is de eeuw, of de wereld, en dan zoude de zin zijn, ter bevestiging van de vorige spreekwijs, namelijk, dat de eeuwige God, op eene oneindige wijze, de armen zijner mogendheid in den hemel uitstrekt, en dat onder dezelve de gansche wereld is, en alle zaken hier beneden bestuurd en geregeerd worden.

b. {Evenwel dunkt ons, dat het het eenvoudigste is, en meer troostgronden insluit, dat men het opvat, gelijk hier de woorden luiden, namelijk, de eeuwige God zij u van onder, eeuwige, of als eeuwige, of tot eeuwige armen; als wanneer de zin der woorden is, dat God tegen alles van buiten eene toevlucht, eene bescherming, eene eeuwige woning wil zijn, en tegen alle vrees en verschrikking van binnen, ja tegen bezwijkingen des harten, van onder, tot onderschraging, als door armen, ja eeuwige armen; dus verstaan wij,

†. Door de armen Gods, oneigenlijk Gods almacht en sterkte., ten goede voor zijn volk en ter verbreking hunner vijanden; want eigenlijk heeft de eeuwige God, die een Geest is, geen menschelijke leden, en bijgevolg geen eigenlijke armen, maar de zaak, die wij 'onder die spreekwijs verstaan, namelijk kracht en vermogen, die bezit het hooge Wezen op eene oneindige en Hem eigene wijze.

* * Als wij nu veel lezen in Gods Woord van des Heeren macht en sterkte, onder verscheidene spreekwijzen, als: van zijnen vinger, van zijne hand, van zijnen arm, van armen, en gelijk hier van eeuwige armen, zoo moet men niet denken, dat er eene dadelijke opklimming in Gods sterkte plaats heeft, als bij trappen ; maar dit moet men alleen dus vatten, dat de Heere als bij trappen aan ons zijne oneindige kracht betoont en uitvoert; dan eens als door eenen vinger, Exod. 8: 9, zeiden de Egyptische toovenaars, (als zij geene luizen konden voortbrengen) dit is de vinger Gods; dan eens, als door eene hand, Jes. 9: 13, om alle deze keert zijn toorn niet af, maar zijne hand is nog uitgestrekt ; dan eens, als door een arm, Jes. 63 : 12, Die den arm zijner heerlijkheid heeft doen gaan, aan de rechterhand van Mozes, nauwelijks de uitleiding van Israël uit Egypte, o! het was door eenen sterken arm; ja dan eens, door armen en eeuwige armen, gelijk hier.

** Derhalve, als wij hier lezen van armen Gods in het meervoud, zoo moeten wij het zoo opvatten, dat Mozes daardoor uitdrukt, de volheid van Gods macht en sterkte, ja het volle hart Gods, om zich voor zijn volk ter hulp te betoonen, en als de groote en geweldige God tegen hunne vijanden, als zijnde machtig van daad, Jer. 32 : 18, groot en van veel kracht, Ps. 147: 5. Wij lezen Jes. 40 : 26, van eene grootheid zijner krachten en van eene sterkte in vermogen, ja Paulus spreekt, 'Ef. 1 : 19, van eene uitnemende grootheid van Gods kracht, aan ons die gelooven, naar de werking der sterkte zijner macht. Wij verstaan vervolgens door deze eeuwige armen Gods.

††. Die onveranderlijke volmaaktheid Gods, waardoor de Heere alle bepalingen te boven gaat, en dus die oneindige onafmetelijkheid Gods

in zijne kracht; de deugden Gods zijn God zelf, zoo eeuwig als God; ja, volgens Jes. 64: 5, zoo is er eene eeuwigheid in iedere deugd van God, opdat zijn volk behouden zou worden; dus zijn de armen Gods eeuwig, omdat zij onveranderlijk zijn ten goede voor Gods volk; omdat zij nooit vermoeid worden in het helpen, sterken en ondersteunen; omdat zij nooit verzwakt worden; ja, omdat zij nooit ophouden; God zelf vraagt aan Job, Job 40: 4, Hebt gij eenen arm gelijk God? hebt gij eene macht en sterkte, gelijk Hij? 'verder door deze eeuwige armen van onder, verstaan wij:

†††. Niet zoozeer de betooning van die zijne grootheid en macht naar buiten aan de vijanden, ter dadelijke verdrijving en verdelging, hetwelk onder de volgende spreekwijzen opgesloten ligt; maar voornamelijk, die ondersteuning, waarmede de Heere zijne kinderen, tegen hunne vreezen, verschrikkingen en bezwgkingen van binnen sterkt, onderschraagt, en in Hem gemoedigd maakt, gevende hun van binnen, als een riem onder hun hart. Vreest niet, (zegt God) Jes. 41: **10**, want Ik ben met u, en zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God, Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u met de rechterhand mijner gerechtigheid; anders lezen wij, Job 12 : 21, dat de Heere verachting uitgiet over de prinsen, en dat Hij verslapt den riem der geweldigen. Nu staat ons te letten:

2. Op de zaken, die onder deze spreekwijzen opgesloten liggen; namelijk, dat de eeuwige God aan Israël van onder, tot, of als eeuwige armen wilde zijn, het is kort te zeggen, dat de eeuwige God al zijne volheid, al zijne genoegzaamheid, ja al zijne goedheid en Godheid, aan het hart zijns volks blijkbaar wilde betoonen, tot hunne onderschraging en bemoediging, onder alle wederwaardigheden en tegen alle bezwijkingen ; deze ondersteuning als met eeuwige armen, doet de eeuwige God nu:

a. Door zijne waarheid in zijne beloften.

†. O! vele zijn de beloften, die uit het verbond vloeien, en ten goede van Gods kinderen daar liggen, wij kunnen ze niet opnoemen, wegens de korthed des tijds, gepaste beloften tot ondersteuning tegen bezwijkingen, Ps. 94 : 18, Jes. 63 : 9, tegen allerlei vreezen en verschrikkingen, Jes. 63 : 1-3, tot bewaring en verlossing, Deut. 32 : 10, Job 5: 17-24, tot opwekking, om zich recht te gedragen onder de roede, Lev. 26: 41, Zach. 9: 12, 1 Petr. 5: 7, tot wederopkomst van onder de roeden, Klaagl. 3: 31, 32, Hab. 3: 2.

††. Deze belofte past de Heere weleens opnieuw toe aan het hart zijns volks, tegen hun tegenwoordigen bijzonderen nood, zoodat het hun volgens Ps. 23 : 4, ten stok en staf op den weg dient; ja zelfs in een dal der schaduw des doods.

†††. De Heere maakt hen weleens opnieuw.. hopen op beloften, die zij voormaals blijkbaar gekregen hebben, en waarvan de uitgestelde hoop het hart krenkt: David zegt, Ps. 119: 49, 50, Gedenkt des Woords, tot uwen knecht gesproken, op hetwelk Gij mij hebt doen hopen. Dit is mijn troost in mijne ellende, want uwe toezeg-

gingen hebben mij levend gemaakt. O! dit is een riem, en als eeuwige armen van onder.'

b. Deze onderschraging doet de eeuwige God ook door zijne engelen, als tot dat werk ook gediensdige geesten. Wat is daar een onzichtbare dienst van die goede geesten in allerlei gevaren, volgens Hebr. 1: 14, zij legeren zich rondom zulkeen, Ps. 34 :8, zij bewaren Gods volk op al hunne wegen, en dragen hen voor vallen als op de handen, Ps. 91: 11, 12. Ja hierdoor bewaart de Heere de zijnen ook nacht en dag, opdat de vijand hen niet bezoeke, Jes. 27 :3, Wat is het ongeloof sterk omtrent den dienst. en de gedurige bewaring Gods ook door middel van deze onzichtbare geesten! kunt gij ze niet zien ! kunt gij hunne werkingen niet begrijpen, wel weest dan zoo nederig, dat gij den Bijbel gelooft. O! als iemand (bijzonder van des Heeren volk) 'van eene hoogte valt, zoodat hij zacht neerkomt en bewaard wordt, wel daar gebruikt God somtijds een goeden engel toe, die draagt zulk een op de handen naar beneden, dit is een sterke arm Gods, dien de Heere somtijds gebruikt. En wie zal zeggen, hoe menigeen door zulk een middel in Gods hand gedood en daardoor belet wordt, om een kwaad voornemen uit te voeren? Ja, kan een engel honderd vijftachtig duizend menschen ombrengen, en zijn die wachters tienduizendmaal tienduizenden om den troon, en dat ten goede van Gods volk. O! wat behoorden zij hunne hoop op God te stellen, en gemoedigd te zijn in den Heere.

c. Deze ondersteuning geeft de eeuwige God ook wel, door hier en daar een ziener in een land, hier en daar zulk een godzalig man, die nabij God leeft, en die in de dagen des voorspoeds weinig geteld werd, daar zet men dan in zulke zware tijden prijs op; zulk een die zat te treuren als anderen juichten; en weêr, als bevingen en verschrikkingen anderen aangrijpen, die dan met beloften werkt, en dan wel eens goede woorden krijgt en geeft, als andere Mozessen, Jozua's, Nehemia's Jeremia's Ezechiëls; ja die dan het hoofd opheft, gelijk Eliza, toen de Assyriërs op hem afkwamen; hij zat in Dothan, in zijne rust en sterkte, en bemoedigde een ander, zeggende in dien uitersten nood: vrees niet, want die bij ons zijn, zijn meer, dan die bij hen zijn, 2 Kon. 6 :16. Ja dan gebruikt de Heere dezulken wel, om tot oogen, en onderschraging te dienen, als alle middelen van redding beginnen te ontbreken, aan wien de Heere dan wel eens zaken, ja de raadslagen der vijanden en ook wel de oorzaken der oordeelen Gods ontdekt. Wij lezen 2 Kon. 6 : 12, Daar is een profeet, die geeft den koning Israëls de woorden te kennen, die de koning van Syrië in zijne binnenste slaapkamer spreekt, ziet eens hoe waardig zulk een godzalig man, die met God wandelt, is in een donkeren tijd! De Heere zegt: Jes. 65 :8, Alzoo zal Ik het om mijner knechten wil doen, dat Ik ze niet allen verderf.

d. Voornamelijk ondersteunt de eeuwige God door zijnen Geest te zenden in het hart, o! die goede Geest kan dan zulke gestalten in het hart zijns volks werken, waardoor zij, als door eeuwige armen

van onder, **zoo** worden gesterkt en onderschraagd, dat zij alles, wat naar dien eeuwigen goeden raad Gods, hun of het gemeen bejegt, **zoo** gewillig en lijdzaam kunnen verduren, ziet dit klaar, en leest eens Hab. 3 : 17 en Ps. 38 : 16. Wilt gij eens weten wat al gestalten **zijn** tot sterkte?

†. Als de Heere in het midden van zijnde slaande hand, zijn volk leidt bij hunne eigene en bij de gemeene zonden, **zoo** dat zij bukken onder huns Vaders hand; o ! dan worden de plagen licht, volgens Klaagl. 3 : 26, en zijn hun niet vreemd ; dan krijgen zij een stil hart onder de roede, en dat is genade, sommigen zeggen, men moet dat ook al hebben, maar oprechten vallen ootmoedig neder in hunne schuld, en dat sterkt; ja eindelijk, die bier in de laagte raakt!, krijgt eenen arm van onderen, want volgens Ps. 34 : 19, Is de Heere nabij de gebrokenen van harte, en de nederigen, dus getuigt de profeet van Israël, Jes. 63 : 14, Gelijk een beest, dat afgaat in de valleien, heeft hun de Geest des Heeren rust gegeven.

††. Als God onder de roede tot de ziel nadert, en zijne liefde toont, dan is zij, volgens Spr. 3 : 11, 12, niet verdrietig, maar zij verdraagt de kastijdingen, Hebr. 12 : 7, liefde doet buigen, dat nooit heeft willen buigen. Dan zegt God wel eens onder de roede tot haar, Hebr. 12 : 5-10, Ik ben uw Vader, dat als een riem van onderen is, en hun wel bekommerd maakt, dat de roede zal opgeheven worden, eer zij gebeterd is; dan krijgt zij wel eens een oog op Jezus, die het kruis heeft verdragen, en de schande veracht, en is gezeten aan de rechterhand des troons Gods, en dan wil zij dien weg ook kiezen, om verheerlijkt te worden; door verdrukkingen wil zij het enge pad naar boven bewandelen; dus loopt zij dan met lijdzaamheid de loopbaan, die haar is voorgesteld, Hebr. 12 : 2, ziende op haar oversten leidsman; dit zijn eeuwige armen van onderen.

†††. Als de Heere zijne kinderen in dien lagen weg van ootmoed, biddende maakt door zijnen Geest, naar zijnen wil, zoodat zij uit onwaardigheid, voor zichzelf en voor de gemeene redding, beginnen op te zien, en zich ten steun voor land en kerk aan te bieden, oogende op Gods macht, algoezaamheid en getrouwheid in zijn verbond, en op de eeuwigheid in zijne deugden; op dat gegeven bidden, om volgens Luk. 21: 36, waardig geacht te mogen worden, te ontvlieden alle die dingen, die voor oogen zijn, krijgen zij wel eens wat terug, van boven in hun hart, namelijk, een goed woord, dat het hart verblijdt; volgens Spr. 12 : 25, vertroosting Gods, Ps. 94 : 19, in het midden van de vermenigvuldiging der gedachten. O! de Heere zegt dan wel eens, Hos. 11 : 8, hoe, zou Ik u overgeven, o Efraïm? en volgens Joh. 16 : 20, uwe droefheid zal haast tot blijdschap worden; zoodat zij dan weleens een bijzonder inzien krijgen in die onbegrijpelijke standvastigheid, welke in Gods getrouwheid is, Ef. 3 : 16-20, Ja het kan zijn, dat zij geloof krijgt voor zichzelfe, dat zij verschoond zal worden, gelijk die zuchtende, Ezech. 9: 4, en een Loth in Sodom, en als een treurende Baruch; de Heere zeide tot hem, Jer. 45 : 4, 5,

het is goed, dat gij treurt, **Ik** zal u uwe ziel tot een buit geven, **maar** het gebouwde en geplante breek Ik af; ook kunnen anderen in de goddelijke voorzienigheid, zeer tot sterkte dienen; **wij** lezen Hand. 28 : 15, dat er eenige broeders, van Paulus' zaken gehoord hebbende, tot' hem kwamen, daarop volgt: en Paulus greep moed, ook sterkt hen weleens, dat zij een oog krijgen op eene menigte volks, die daar nog zijn, en die in een boozen dag nog achter den Heere **zijn** bewaar& volgens Jes. 6 : 13, Ja zij worden weleens **ge**sterkt, met licht in vorige ongestalten, zoodat zij zien, dat zij toen nog **wat** hadden, dat zij toen niet zien konden, als David, Ps. 31 : 23, **Ik** zeide in **mijn** haasten, ik ben afgesneden, 'in dat zeggen had **hij** nog wat van binnen, dat tot den Heere riep, en dat God hoorde; en nadrukkelijk zegt **hij**, Ps. 38 : 9, 10, in het **midden** van zijnen druk, en uitermate **verbrijzeling**, ja van zijn gebrul over het geruisch **zijns** harten: Heere, voor U is mijne begeerte,* en **mijn** zuchten is voor U niet verborgen; en eindelijk spreekt God weleens blijkbaar van vrede, als tot een Noach, Gen. 6 : 8, Gij hebt genade gevonden in mijne **oogen**, en tot een Paulus, 2 Cor. 12 : 9, Mijne genade is U genoeg; o! dan wil **zij** vertrouwen, volgens Jes. 50: 10, op den naam des **Heeren**, en steunen op haren God, en zich werpen in die armen, Jes. 66 : 12, om gedragen-te worden; **wij** lezen Jes. 40 : 11, dat de Heere hen in **zijne** armen draagt, als zij zwak zijn, dit **zijn** eeuwige armen van anderen.

††††. Ook bijzonder, als God **zijn** volk, tevoren zeer donker en bevreesd, in zware en benauwde **tijden** het hoofd doet opheffen, en hen bijzonder vrijmoedig maakt; de Heere sterkt dan **zijn** volk, met zijne heerlijkheid en luister op hen te leggen; Jezus zegt, Luk. 21: 28, **als** dat alles komt, **zoo** heft **gij** uwe hoofden opwaarts. O! dan gaan zij in het midden der oordeelen aanwijzen, daar en daar, in het land, en in de kerk, en in onze huizen en harten **zijn** de oorzaken der oordeelen, en zeggen weleens met Paulus, Hand': 27 : 21, Men had mij tevoren **behooren** geloof gegeven, en deze schade voorgekomen te hebben; dan volgen zij **Gods** oordeelen na, volgens Ps. 94 : 15, en letten, waar zij vallen, **wie** zij al treffen, waarom **zij** komen, en raken dan wel eens bij vorige onbetreunde misdaden, zelfs van voorouderen, waarom **familiën** nu nog **Gods** gramschap ondervinden, en **wijzen** het dan weleens vrijmoedig aan, **hetgeen** tevoren niet gedragen kon worden, maar dan onder **Gods** hand hebben **zij** **vrij** spreken; ook hoe zwaar te treffen, en verheerlijken God deswege; **ja** **voornamelijk** ook wat uitwerkingen **zij** hebben tot zaligheid, in zulk een huis, gezin, stad of land. Dan krijgen zij met verlangen weleens een oog in dat **ontzaglijke** gericht ten jongsten dage, dat zich zal zetten, volgens Dan. 7 : 9, 10, over de vijanden van de kerk, tot algemeene sterkte, evenals **Enoch**, die, toen de wereld begon, het al **zoo** bang had onder dat onderdrukkende Kain's geslacht, dat **hij** toen al begon te **profeteeren** van het laatste en algemeene oordeel, volgens Jud. vs. 14, 15, Dan eindelijk raken **zij** ook weleens met opgestoken hoofd aan het

medewerken uit armoede en onwaardigheid, hetgeen een bijzonder bewijs is, dat de Allerhoogste haast zijne hand veranderen zal, zoodat weleens het eene goede woord op het andere volgt, Jer. 33: 6, Ik zal hun de genezing doen rijzen, en openbaren hun overvloed van vrede en waarheid, en Jes. 54: 4. Gij zult de schaamte uwer jonkheid vergeten, en den smaad uwer weduwschap niet meer gedenken; dit alles zijn wederom als eeuwige armen van onderen.

†††††. Ook wel als de Heere in eenen benauwd en gevaarlijken tijd voor land en kerk, zijn volk geloovig maakt, zoodat zij op Gods weg, en wijze van handel (in de vrijmachtige oprichting en gedurige redding en verlossing van een land) zien kunnen met een geloovig oog; gelijk ook op het geloovig gebed van oude Christenen, al is dat twintig, dertig en meer jaren geleden, dat de Heere langs zijnen weg, die bij Hem is, het land zal redden, zoodat zij God eere geven moesten, alsof de redding daar was; deze dingen kunnen niet alleen zeer sterken tegen bezwijken, maar dit kan in tijden, als iedereen de redding moet opgeven, ja dat de vijand op uwe straten, in uwe huizen, en het nog rondom donker is, een middel zijn, om sterk te hopen op den Heere, om hachelijke zaken door geloof aan te tasten, en om gemoedigd en geloovig met den hemel te gaan werken. Ja, eindelijk zulk een wassend geloof tegen de onwaarschijnlijkheden van buiten aan, is als een riem van onderen, en beantwoordt God wel eens met goede woorden, als Ps. 112: 4, Dat het licht opgaat in duisternis. Dat sterkt het geloof in donkerheid, 2 Kron. 20: 17, Stelt uzelfven, staat en ziet het heil des Heeren, Jer. 33: 7, Ik zal de gevangenen wenden, en zal hen bouwen, als in het eerste, Job 5: 12, 13, Hij maakt te niet de gedachten der arglistigen, Hij vangt de wijzen in hunne arglistigheid, dat de raad der verdraaiden gestoord wordt, Ps. 33: 9-11, Hij breekt de gedachten der volkeren, maar de raad des Heeren bestaat in eeuwigheid, Deut. 32: 10, Hij voerde hem rondom, Hij onderwees hem, Hij bewaarde hem als zijn oogappel, Ps. 146: 7, Hij doet den verdrukten recht; ja tot opheffing van het hoofd uit al de gebreken, Obadja vs. 21 staat: Daar zullen Heilanden op den berg Sions opkomen, om Ezau's gebergte te richten, en het koninkrijk zal des Heeren zijn, en Ps. 146: 10, de Heere zal in eeuwigheid regeeren, uw God, o Sion, is van geslacht tot geslacht, hal-leluja, wat is dit anders in een zwaren, benauwd tijd, dan eeuwige armen van onderen.

3. Eindelijk staat ons te letten op Mozes' zegenbede, als hij Israël toebidt: de eeuwige God zij u van onder, eeuwige armen! De man Gods wenscht hier:

a. Ontkennender wijs, dat Israël van alle eigene, en aller schepse-len krachten, als van Egyptische rietstaven, met hun hart afzien moge; gelijk ook van het steunen op wagenen, paarden, bondgenooten; te weten, om er gewicht op te leggen, verwachting van te hebben, zonder den eeuwigen God met zich, of om er moedig op te worden. O! de Heere kan haast blazen in eene groote menigte, als

wij dit jaar in de Fransche legers gezien hebben; dat is eene eeuwige waarheid, volgens Hos. 14:4, Assur zal ons niet behouden, wij zullen niet rijden op paarden, en tot het werk onzer handen niet meer zeggen, gij zijt onze God.

b. Stellender wijs, wenscht Mozes aan Israël:

†. Dat de eeuwige God in al hunne zware omstandigheden,, waarin zij zouden komen, zich steeds aan hunne zijde betoone te zijn, met zijne onveranderlijke almacht, om hen naar binnen te ondersteunen, en naar buiten te beschermen, als Jes. 41 : 10, Vreest niet, want Ik ben met u, zijt niet verbaasd, want Ik ben uw God, Ik sterk u, ook help Ik u, ook ondersteun Ik u, met de rechterhand mijner gerechtigheid. Hieronder behoort dat Mozes wenscht:

††. Dat de groote menigte onbekeerden, die toch niets anders kunnen, dan hun vertrouwen zetten op hetgeen voor oogen is, Uods heilige en jaloersche oogen niet -verbitteren mochten, met naar de wijze der volkeren, ja naar hunne wijze, in het vervolg te handelen; zooals zij zoo dikmaals getwist hadden met Mozes, en zoo merkelijk aan Sinaï, als zij rondborstig riepen, volgens Exod. 32 : 4, Dit zijn uwe Goden, Israël, die u uit Egypteland opgevoerd hebben, maar dat zij erkennen mochten, dat het de eeuwige God en zijne eeuwige armen alleen zijn, en eindelijk dat elk voor zich, tot zijne eeuwige behoudenis, en voor het gemeen, dien machtigen God, die eeuwige armen, in het geslachte Lam van de grondlegging der wereld zoeken mocht, ten einde Gods kracht tegen hen niet uitvare als een vuur.

†††. Dat bijzonder Gods volk altijd en alleen op den Heere zien mocht, en de vorige bevindingen in hen hoop verwekken mochten, om het nu zuiverder dan ooit met den levenden God alleen te wagen, als wanneer de Heere de vervulling zijner beloften aan hen verheerlijken zou.

††††. Dat derhalve Gods volk waken en bidden mocht tegen het verliezen van hunne kracht, door hunne ongerechtigheid, en tegen vallen uit hunne sterkte, die alleen in den Heere is ; o! dan zou God Zich onttrekken; Mozes 'wist wel, dat vleesch tot zijn arm te stellen, kwaad zijn zou in Gods oogen, als Jer. 17: 5.

†††††. Dus eindelijk wil Mozes zeggen, o mijn lieve volk ! de kracht van den eeuwigen God hebt gij gezien, in u tot hier, aan deze Jordaan, door alles heen te brengen; waakt en bidt toch, dat gij het achter den Heere houdt!, gij weet, dat Hij een jaloersch God is, dat hebt gij aan Horeb gezien, als gij mede dat kalf oprichttet; derhalve zoekt toch eene hebbelijkheid en eenen vasten Peest te krijgen, dat gij steeds arm. ontbloot, krachteloos in uzelve; u in alle gevallen werpt in zijne eeuwige armen; o! de eeuwige en onveranderlijke God, zij u van *onder tot eeuwige en onveranderlijke armen! dan zal dit het gevolg zijn. dat nu ons tweede stuk is, Hij zal den vijand verdrijven voor uw aangezicht, en zeggen: verdelgt.

B. Belangende derhalve hetgeen de eeuwige God aan Israëls vijanden doen wilde; daarin slaan wij gade:

a. Den zin der spreekwijzen, waarin ons te letten staat:

1. Op hetgeen Mozes aan Israël **toebidt, opzigtelijk tot de bevrijding of verlossing van hunne vijanden**, hij zegt, en Hij (namelijk de eeuwige God) verdrijve den vijand voor uw aangezicht; hierin beschouwen wij:

a. Den **vijand** verstaat daardoor, alle Israëls vijanden te zamen genomen.

†. Israëls **vijanden** waren wel eene menigte en sterk, **wij** lezen veel van Kanaänieten, Amoriëten, Hethieten, Ferezieten, Hevieten, **Jebusieten**, ja daar onder een lang en sterk volk, reuzen, Enakskinderen genoemd; Num. 13 : 28.

††. Evenwel van al deze menigte wordt in het enkelvoud gesproken, als van een vijand.

*. Omdat al deze zeven volkeren te zamen vijanden Israëls waren van **nature, dewelke**, hoe verdeeld ook somtijds onder elkander, in dat derde echter altijd overeenkwamen, om met al hunne macht Israël te bestrijden, en uit te roeien.

** Omdat zij **allen** denzelfden grond van vijandschap hadden, namelijk, verbittering tegen Israëls religie of godsdienst, en nijdigheid, **zoodat zij** Israël zijn eigen land, hetwelk **zij** 'onrechtvaardig' bezaten, niet weder gunden.

b. Beschouwen **wij** de verdrijving **dezes vijands** door den eeuwigen God ; verstaat hierdoor :

†. Dat God die volkeren wilde verjagen uit een land, dat hun niet toekwam.

*. De Heere had dit land aan Israël gegeven, en de Kanaänieten hadden het ingenomen, tot hiertoe bezeten en dat door allerlei gruwelen verontreinigd; hierom wilde Israëls **Zegenaar** deze volken rechtvaardiglijk straffen met de berooving van dit goede land, en met hunne verbanning, om hunne zonden.

** God belooft deze oude bezitting der oude vaders aan Israël weder te geven, volgens Exod. 23 : **31** en Exod. 33 : 2, Ik zal eenen engel voor uw aangezicht zenden, en Ik zal ze uitdrijven. Verder:

††. Dat de Heere hun, ten tijde des **strijds**, de overwinning wilde geven, en hen dus verlossen en vrij maken ; **namelijk** :

*. Het was het werk der priesters, der **leeraars** van dien **tijd**, die, gemoedigd en geloovig op de goddelijke inwoning, onder hen waren, als het volk ten strijde zou trekken, hen te sterken in den Heere, en wonderlijk te bemoedigen, zeggende tot hen, volgens Deut. 20: 3, 4: **Hoort, Israël! gijlieden zijt** heden na aan den strijd tegen uwe **vijanden**; uw hart worde niet week, en vrees niet noch beeft niet, en verschrikt niet voor hun aangezicht. Want het is de Heere uw God, die met u gaat, om voor u te strijden tegen uwe vijanden, om u te verlossen.

** Dus zou hun de overwinning niet missen. O! het kwam niet aan op het getal; als God met Israël was, dan zou één er duizend, en twee tienduizend doen vluchten, Deut. 32: 30. Nadrukkelijk lezen

wij, 2 Kron. 32 : 7, 8, dat Jehiskia tot het volk zeide, als zij tegen Sanherib, den koning van Sssyrië, zouden strijden: **Zijt sterk**, hebt goeden moed, vreest niet en ontzet u niet: want met ons is er meer dan met hem. Met hem is een vleeschelijke arm, maar met ons is de Heere, onze God, om ons te helpen, en om onze krijgen te krijgen; en (staat er) het volk steunde op de woorden des konings. En hoe blijkbaar was God met Abia, den koning van Juda, tegen Jerobeam, 2 Kron. 13: 3, 17, Hij stond met vierhonderdduizend tegen achthonderdduizend man, en hij sloeg er vijfhonderdduizend. **Zoo** wonderbaar was de Heere met Gideon, Israëls richter, ook, Richt. 7 en 8. Die sloeg en verdreef met driehonderd man een getal van Midianieten, als sprinkhanen in menigte, hoewel er staat, dat Israël geene weldadigheid deed aan het huis van Jerubbaäl, dat is van Gideon, naar al het goede, dat hij bij Israël gedaan had.

c. De eeuwige God wilde dit doen voor Israëls aangezicht: het zou niet in het donker geschieden, maar voor hunne oogen, in hunne tegenwoordigheid, opdat zij geloovig zouden worden aan en in God, gelijk tot hertoe gebleken was in de ontvluchting van Farao en in het verslaan van de koningen der Amorieten, Sihon en Og. Het is hier gelijk Ps. 46: 9-12, Komt, aanschouwt de daden des Heeren, die verwoestingen op aarde aanricht, die de oorlogen doet ophouden tot aan het einde der aarde, den boog verbreekt en de spies aan tweeën slaat, de wagens met vuur verbrandt. En het gevolg is: Laat af en weet, dat Ik God ben; Ik zal verhoogd worden onder de Heidenen, Ik zal verhoogd worden op de aarde. De Heere der heerscharen is met ons; de God Jakobs is ons een hoog vertrek. Sela ! Vervolgens staat ons te letten:

2. Op hetgeen Mozes aan Israël toebidt, ten opzichte van de volkomenheid dezer verlossing uit de hand hunner vijanden; hij zegt: en (namelijk de eeuwige God) zegge: verdelgt. Hierin beschouwen wij:

a. Den inhoud van den vloek, ten zegen over Israël, dat is, verdelgt.

†. Het woord verdelgen drukt zoo veel uit als zóó uit te roeien en te verderven, ten uiterste toe, dat er niets van overig blijft; door wat wegen en middeleu zulks geschiedt, als klaar blijkt, Deut. 25 : 19, van Amalek, Deut. 28 en 39; Ps. 94 : 23; Jer. 13 : 9; Klaagl. 3 : 66; Ezech. 34: 16. Ook wordt dit genoemd een verdoen, Deut. 28 : 21; een doen omkeeren, vs. 22; doen beven en bezwijken, vs. 65; niet willen vergeven, maar uitdelgen, Deut. 29 : 20; doen worden als een nietig ding, Jes. 41: 11, 12, en meer andere benamingen.

††. Dit woord verdelgt, moeten wij nu opvatten in eenen lijdelyken en in eenen dadelijken zin.

*. In een lijdelyken zin is het tegen Israëls vijanden: wordt verdelgd; namelijk op het woord, dat uit Gods mond uitgaat: Ik (zegt God), Zef. 3: 19, zal uwe verdrukkers verdoen, hetzij onmiddellijk, hetzij door al Gods wegen en middelen, die duizenderlei zijn, gelijk blijkt, Deut. 28; Joz. 6 : 16; Richt. 5 : 20 en 7 : 20, 21; Hos. 2 : 17.

** . In een dadelijken en gebiedenden zin tegen Israël zelf is het

woord verdelgt, als Num. 31: 3, 17, Doet de wraak des Heeren aan de Midianieten; en als 1 Sam. 15 : 3, Slaat den Amalek, en verbant alles, wat hij heeft; verschoont niet, maar doodt, van den man af tot de vrouw, van de kinderzens tot de zuigelingen toe.

b. Beschouwen wij de uitspraak Gods van dezen vloek, dat is, en HL) (namelijk de eeuwige God) zegge zulks; Hij zegge: verdelgt en wordt verdelgd.

†. Van dit zeggen Gods hangt alles alleen af.

*. Als God zegt: wordt verdelgd, dan spreekt Hij maar en roept maar de verdelging, die vastelijk besloten is, en zij is daar; dan is het als 2 Kron. 20 : 17, Stelt uzelf, staat en ziet het heil des Heeren.

**.

Als God tot een volk zegt: verdelgt, dan geeft de Heere bevel, kracht en moed, en Hij gebiedt den zegen over de wapenen, alsof de Heere zeide: roeit uit, Ik ben met u, als Jes. 41: 13, Vreest niet, Ik help u, tast maar aan; als Deut. 25 : 19, Wanneer gij in dat land zult komen, (zegt de Heere) zoo zult gij de gedachtenis van Amalek van onder den hemel uitdelgen, en vergeet het niet.

††. Gevolgelyk, als de Heere nu wilde zeggen: verdelgt en wordt verdelgd, dan zou hunne verlossing en de uitvoering der verbondsbeloften zeker zijn, en zij in den Heere gesterkt worden, en den ondergang van de vijanden der kerk geloovig kunnen wachten, als Jes. 41: 11, 12.

b. Slaan wij Mozes' zegenbede gade, als hij toebid: de eeuwige God verdrijve den vijand van voor uw aangezicht en zegge: verdelgt! Dat is zijn wensch en toebidding :

1. Dat Israël de gunstige tegenwoordigheid Gods onder zich mocht zoeken te behouden, dat zulk eene teedere zaak is, en zoo licht verloren kan worden, waaruit dit als een gevolg vloeit, dat de strijd Godes zijn zou, 2 Kron. 20 : 15, en zij het maar hadden aan te zien.

2. Dat zij derhalve nederig mochten zoeken te worden en te blijven; als zij eens buitengewoon hulp en kracht kregen om wat uit te voeren, dat zij daarop niet hoog mochten worden, en de Heere hen dus met oordeelen mocht tegenkomen. Mozes wil zeggen, gelijk Ps. 18 : 28, De Heere verlost het bedrukte volk, maar de hoogen vernedert Hij.

3. Dat zij geloof op God in het geslachte Lam, van de grondlegging der wereld, zoeken, en de oprechten onder hen zulks behouden en vermeerdering genieten mochten; hoe armer naar binnen zij waren, hoe dierbaarder dit aan Mozes was, anders zuchtte hij onder hunnen hoogmoed en ongelooft; men leest, 2 Kron. 13 : 18, van den stam Juda, dat hij machtig werd, dewijl hij op den Heere steunde, in tegenstelling van de tien stammen; ja, alsof Mozes zeide, volgens 2 Kron. 20 : 20, Geloof in den Heere uwen God, en gij zult bevestigd worden, geloof aan zijne profeten, en gij zult voorspoedig zijn.

4. Dat zij dus niet te vreesachtig mochten zijn; al schenen de zaken nog zoo weinig te beloven, God was met hen, zijne wagenen zijn tweemaal tienduizend, de duizenden verdubbeld, Ps. 68 : 18; niet alleen

zou de Heere met hen zijn, maar de Heere zou voor hen strijden met zijne heiren, met het gedierte der aarde, met horzelen, met tering, koortsen, vurigheid, met hitte, met droogte, met een koperen hemel, met eene ijzeren aarde, met het stof, met zon, maan en met de sterren des hemels, met verschrikkingen, met verdwazingen van binnen in het hart, met de hemelsche geesten: ja, God zou voor hen strijden met al zijne voorzienigheden, dat alles klaar blijkt, Joz. 24 : 12, 13; Deut. 38 : 29; Richt. 5 : 20; Job 5 : 23; Hos. 2 : 17. Alsof hij zeide, volgens Ps. 125 : 1, Die op den Heere vertrouwen, zijn als de berg Zion, die niet wankelt, maar blijft in eeuwigheid.

5. Dat zij ook in alle ontmoetingen zuchten mochten om bewaring tegen eigene wraakzucht; namelijk, dat zij alleen in het oog mochten hebben, de wraak Gods te wreken, altijd lettende, wat het bevel is van den eeuwigen God. God moest zeggen : verdelgt en wordt verdelgd; en dat zij derhalve den Heere nooit vooruitloopen, maar altijd volgen mochten. O vrienden! als de Heere voorgaat, dan kan de kerk bidden, Klaagl. 3 : 65, 66, Heere! geef hun een deksel des harten ; uw vloek zij over hen! Vervolg ze met toorn, en verdelg ze van onder den hemel des Heeren.

6. Eindelijk en ten laatste, dat zij toch nooit de daden Gods vergeten, hunne eigene handen kussen, en dus den Heere met zijne gunst voor hun aangezicht verdrijven mochten ; dus wil de man Gods met dezen zegen zeggen : O Israël! laat mijne laatste zegenende woorden tot u ingaan en tevens als een laatsten raad u behagen; zoekt den eeuwigen God onder u te houden als eene woning en toevlucht; rust op zijne eeuwige armen alleen, want Hij is jaloersch. O! dan zal dit het gevolg zijn: Hij zal den vijand verdrijven voor uw aangezicht; ja, Hij zelf zal zeggen: verdelgt, o Israël! De eeuwige God geve, dat het zoo zij en vervulle de woorden door een stervenden mond gesproken. Het zij zoo!

TOEPASSING.

A. O! mat is een volk gelukkig, waaronder zulke Mozessen zijn, die een' gansch volk op hun hart voor God dragen, die den weg weten, om den eeuwigen God aan de zijde van een volk te krijgen en te houden. O! wat een gewicht voelde die man Gods daarvan op zijn hart; hij moest, Num. 11 : 12, voor God uitroepen: Wel, Heere! heb ik dan al dit volk ontvangen, heb ik het gebaard? dat Gij tot mij zoudt zeggen: draag het in uw schoot, gelgk een voedstervader den zuigeling draagt.

a. Dat goede heeft God aan ons Nederland ook gedaan, van de eerste beginselen van dit gemeenebest af en tot heden toe.

1. Grootte Mozessen zijn er onder ons geweest, wie Nederlands heil. zijn godsdienst en zijne vrijheid zóó op het hart 'lag, dat zij niet alleen hun goed en bloed daarvoor niet te dierbaar hebben geschat, maar

die de gunstige inwoning Gods, den godsdienst en de vrees voor het wijken Gods zóó op het hart hadden, dat zij liever het land wilden verlaten, dijken en dammen doorsteken, en het aan God wilden overgeven, en liever wilden sloop gaan en op de voorzienigheid des grooten Gods op de groote wateren drijven, om een land te zoeken, waar zij met rust hunner conscientie en vrijheid den waren God mochten dienen, dan dat zij met in het land te blijven den Heere zouden verlaten; ja, wie de Heere tot eene woning is geweest, en die God van onder door zijne eeuwige armen zoo heeft gesterkt, dat Nederlands vijanden zóó zijn verdreven, ja zóó verdelgd, dat wij tot heden toe nog bij vrijheid en godsdienst zijn bewaard; dat de 'deur der genade nu nog openstaat, dat hebben Wij eeniglijk daaraan (als middelen) toe te schrijven.

2. Ook zijn er ten allen tijde en ook nog mannen Gods geweest, die dit land, zijne zonden en gevaren, en ook den hedendaagschen kerkstaat op hun hart voor den eeuwigen God dragen; maar die juichen thans niet, die zuchten in hunne binnenkameren over het zware gemis van de genadige tegenwoordigheid des grooten Gods, en die merken de bekeering der menschen niet aan als een bewijs van Gods gunst over het land in het gemeen, maar niet hooger dan een tehuis brengen van die, wie dat geluk naar dien eeuwigen wil Gods bescheiden is; vermits zij, die thans bekeerd worden, zoodra zij hun hoofd pas opheffen, in het donker, onder bestrijdingen, of onder geweld en overmacht van zonden geraken, groot, rijk, hoog van woorden en harten worden, en menigeen ver af van dat arme, sukkelende volk, waarvan het goede nog te wachten is, en dus vervalt de kracht van zulke door zijne ongerechtigheden, en zij worden geene steunsels des lands.

3. Dit evenwel is Nederlands voorrecht, (al zijn er weinige) dat er nog zijn, die arm, ontbloot, onvaardig, belast met Nederlands schuld van zonden en zware ondankbaarheid, en echter geloovig naar den eeuwigen God om Nederlands redding in- en uitwendig opzien; die wel niet veel voor God te zeggen hebben, maar zich evenwel aan die voeten in de bres neerleggen, en blijven wachten op eene opening van de zijde Gods en om wat van den hemel in hun hart te krijgen voor dit ondankbare land. Die somtijds tot sterkte is, Jes. 57 : 17, 18, dat een verbolgen God tot een afkeerig volk wil zeggen: Ik zie hunne wegen, en Ik zal ze genezen, en Ik zal ze geleiden; en Jes. 61 : 4, dat het oude verwoeste nog eens herbouwd, en de vorige versterking weder opgericht zal worden, dat verstoord was van geslachte tot geslachte; en dat God, volgens Jer. 33 : 7, hunne gevangenis nog eens zal wenden, en hen nog eens bouwen zal als in het 'eerste, dit is nog een ongekend geluk. Salomo zegt, Pred. 9 : 16, dat een arm, godzalig man, die anders niet veel geteld wordt, eene stad kan behouden.

b. Maar ziet met een woord, uit het tegenwoordige wezen en gevaar des lands, of dit land en elk kind van God (want een ander

zoekt het niet) geene eeuwige armen tot onderschraging, en geene blijkbare hand Gods, ter verdrijving en uitdelging onzes vijands, ten hoogste noodig heeft.

1. Hebben wij geene eeuwige armen van onder noodig? als wij nagaan :

a. De zonden van Nederland, en daar in het bijzonder die van Gods volk; de grove afgoderijen (openbaar in dit duur verkregen land) schreeuwen ten hemel. O! er zijn geene zonden, die God ooit zwaarder en tot in geslachten gestraft heeft, dan die zonden; gelijk te zien is in alle koningen Israëls na Jerobeams tijd. Die onverantwoordelijke ongodsdienstigheid, bijzonder in de huizen, en die vleeschelijkheid, dat sleurwerk in den godsdienst, dat oneerbiedig zijn, dat verschrikkelijk misbruiken van 's Heeren heiligen naam en dat schenden van zijn heiligen dag, de spotters hiermede zal de eeuwige God op zijn tijd bespotten ; dat groot en klein thans buiten zijne betrekking staat en leeft, dat moet men bij de grooten zoeken: die thans als prinsen leven, en ook bij den allergeeringste: als hij maar iets kan, laat hij het zien en steekt op, en dus is de' oudergeschiktheid ook niet uit die rechte liefde en gehoorzaamheid, en dat is de weg, dat de aarde wel met den ban geslagen kan morden. Ja, gaat eens na in het hart van vroom en onvroom, dat wreken van zichzelve, dat inlaten van onreine bewegingen tegen licht, die onoprechtheden in het hart en tot zijn evenmensch, dat op bedekte wijze verdonkeren van zijns naastens naam, en dat niet dragen kunnen, dat zijn naaste geacht en gebruikt wordt; ja, dat geheime onbruikbaar maken door tweede, derde handen van zijnen mede-Christen, en daarentegen dat goddelooze verheerlijken en verhoogen van zijnen eigenen naam, dat zwellen in zijn ongekend eigen en in zijnen hoogmoed, en in dit alles als stekeblind. En wat is de kracht der inwonende zonde sterk, zoodat die nog oprecht bewaard wordt in den strijd, echter meest moet onderliggen, wgens zijne onmacht. Dus kan men Nederlands hoofdzonden, waaruit alle ander kwaad voortspruit, tot deze drie brengen, namelijk: atheïstij, onkunde van God en verachting van zijn dienst, vrijgeesterij en hoogmoed, gelijk ook vrijzinnigheid en wellust; mocht God het ons te zien geven.

b. Ja, hebben wij geene eeuwige armen van onderen noodig, als wij nagaan, wat goedheden en bewaring de Heere zulk een land doet ondervinden in plaats van uitroeiende oordeelen te zenden? O! dit maakt Nederlands toestand zorgelijk, volgens Rom. 2 : 4. Ziet maar dit eene. (om andere groote weldaden Gods van tijd tot tijd niet te noemen, gelijk dezen dag veel gehoord is) namelijk, dat wij voorleden jaar en even te voren, niet door den eeuwigen ervvijand van onzen godsdienst overrompeld zijn ; heeft God ze niet als verdwaasd, en ons bewaard? En ziet, Wat hunne Hoog-Mogenden in de biddagsuitschrijving uitdrukken, te weten, dat wij onze tegenwoordige behoudenis en welstand aan de goedertierenheid des Heeren alleen, zoodat die tegenwoordig nog is, verschuldigd zijn. O! het is niet

onze wijsheid of zorg geweest, maar God alleen heeft het gedaan.

c. Als wij daarbij nagaan, welk gevaar den staat onzes lands deswege over het hoofd hangt, gelijk ook uit de onbekeerlijkheid onder alle Gods oordeelen : (om niet te spreken van de uitwerking van vorige en tegenwoordige oordeelen) ziet het gevaar alleen in dat, wat voor oogen is, namelijk de oorlog, die thans te wachten is; en dat het gevaarlijk 'maak, is het wijken Gods, dat te vreezen is; zoodat de Heere met onze heiren niet zou uittrekken, en wat zou het dan wezen? O! wij zijn niet gerust, (volgens den biddag-brief) dat de nabuurschap van onzen staat, en de staat zelfve, niet zou kunnen worden aangetast. Derhalve, vrienden! laat ons ook eens recht beducht worde;, en het ter harte nemen, dewijl de stand van tijden en zaken tegenwoordig zorgelijk is: wij hangen van Gods besturing en voorzienigheid thans alleen af. God moet nu werken, en mochten wij van dezen dag af aan het bidden geraken, om met eeuwige armen van onder ondersteund te worden.

2. Daarbij, hebben wii God niet noodig, om onzen vijand van voor ons aangezicht te verdrijven en te verdelgen? O! wat zullen onze legers uitrusten?

a. Immers leeft de bloeddorstige antichrist, [hoe hij ook vleit en als eene schoone vrouw voorkomt], hij is dronken van het bloed van de getuigen Gods, hij zal niet rusten vóór hij zijne pijlen op onze dierbare panden van godsdienst en vrijheid afgeschoten heeft, of voor dat God hem doet zinken. Hierom is 'het hem altijd te doen geweest, om de Oostenrijksche Nederlanden, en dan verder onzen staat machtig te worden: ja, zijne listen zijn ons ook nog veel onbekend.

b. Derhalve, "wie Zal tegen zijne listen bestaan, als de Heere het hem toelaat en niet met ons is? Maar als de eeuwige God met en voor ons oorlogt. dan oorlogt Hij met al zijne voorzienigheden, met het stof der aarde, met ziekten, met de sterren des hemels, met zon en maan, met zijne engelen, ja met eb en vloed en met de winden uit zijne schatkamers, gelijk wij gezien hebben, toen de Engelschen in het jaar 1673 wilden landen in den Briel, en het stille water met den volgende vloed zochten waar te nemen, dat God gaf dat de eb ongewoon lang duurde, en zoo voor Nederland streed, dat zij het gat van de Maas niet bekomen konden, waarop een storm volgde, waardoor ten minste drie hunner voornaamste schepen achterbleven, en de overigen verstrooid werden. En ook blijkkelijk, wanneer de Prins van Oranje in het jaar 1658 naar Engeland overging, om het gansche Protestantendom te beschermen; zijn eenig voornemen was om te Torbay te landen, en wanneer zij (even het zeegat uitgelopen zijnde) een zwaren storm kregen, zoodat verscheidene schepen weder inliepen, maar de prins (niet kunnende) moest zee kiezen, waarover de aangezichten der Nederlanders waren betrokken als een pot, toen God den prins niet alleen bewaard heeft, maar dat zeer opmerkelijk is, (dewijl de wind zoo was, dat zij onmogelijk te Torbay konden landen) zij integendeel voorbij moesten zeilen; maar hiermede zoude

het gansche voornemen gebroken zijn, doch toen gaf de eeuwige God van Nederland, dat op dienzelfden tijd, als zij nog voor Torbay waren, de wind zich wendde, zoodat hij aanstonds en zeer spoedig te Torbay landde, waarop de prins tegen dien grooten Burnet zeide: wel Burnet, geloofst gij nu nog niet, dat er eene voorzienigheid Gods is? En wat zijn de Franschen in den voorleden zomer niet gesmolten, en door den adem van Gods mond als te niet gedaan! Gelukkig als wij die hoop hadden, dat de Heere tot ons zeide: verdelgt, en tot den vijand: wordt verdelgd. O ! laat ons van dezen dag af, den eeuwigen God daarom in nederigheid aanroepen.

B. Ongelukkige mensch, die in zulk een tijd slaapt, geene gedachten hebbende om van zonden te scheiden, om God te zoeken en om te hervormen, en die bij dezen dag (op uwe wijze te vieren) voornemens zijt het te laten, en die verder maar een oog houdt naar buiten, op de vermeerdering der troepen, op gaarden en wagenen en verder op bondgenooten steunt. Ik moet u zeggen, dat gij niet alleen ons land geen heil zult aanbrengen, maar gij maakt Nederlands gesteldheid veel erger dan zij geweest is ; en voor uzelf, als gij hijgen zult om uwen adem te halen, dan zult gij (zoo blijvende) bezwijken, zonder eeuwige armen van onder te gemeten; ja, uw helse vijand zal u overwinnen, en u naar den afgrond drijven, u verdelgende en verdervende; en hoe zwaar zal het oordeel zijn, volgens Micha 7 : 3, dergenen, die de zonden als ineen gedraaid hebben, die alle waarschuwingen verduren en sterke mannen geworden zijn in de boosheid; och! dat gij, volgens Luk. 19: 42, nog in dezen uwen dag bekenen mocht, wat tot uwen vrede dient, en dat het niet langer verborgen mocht blijven voor uwe oogen!

C. Eindelijk, kinderen van God! nu komt uw werk aan.

a. Gij hebt noodig bewaard te worden in die lage, belijdende en uit onwaardigheid biddende gestalten, namelijk :

1. Dat Nederlands zonden en zware ondankbaarheid aan hetzelfde niet mogen worden toegerekend, maar dat de Middelaar Jezus met zijn bloed kome tusschen een vertoornd God en tusschen een zondig land; mocht gij daarop steeds kunnen zien, en met gansch Nederland (als gij eens zoo nabij komt) Christus als Hoogepriester aanraken! O! dan zal er kracht Van Hem uitgaan.

2. Dat gij den Heere moogt blijven zoeken, om zijnen zegen over deze landen, om zijne genadige inwoning, zijne heerlijkheid, waarvan het gevolg mocht Zijn, dat wij door zijne wegen en middelen bij onzen godsdienst en onze vrijheid mochten worden bewaard.

3. Dat gij een aanhoudend hart moogt behouden, dat de Heere in alle middelen en raadslagen, (die tot Nederlands behoudenis strekken kunnen en aangewend worden) zijne hand toone, en dat Hij die begunstige met een goeden uitslag.

4. En eindelijk, dat gij ook veel biddende mocht blijven voor de kerk Gods en voor het gansche Christendom; voor onze broeders over zee en elders; gelijk ook bijzonder voor hen, die onder het helse

Antichristendom verdrukt en vervolgd worden, om hunne ondersteuning van onder met eeuwige armen, en om hunner verlossing uit het geweld van hunne en van des Heeren vijanden.

b. Tot uwe besturing en opwekking.

1. Zoekt toch te waken, en uwe kleederente bewaren, volgens Openb. 16: 15, en wel onbesmet in deze tegenwoordige booze wereld; en dat langs dien weg, dat gij u dicht houdt bij uwen oversten Leidsman en den Opziener over uwe ziel, die uwe verbergplaats, de sterkte uwer ziel, ja, uwe Verlosser van al uwe vijanden is; o ! Hij is de Almachtige
J a k o b s .

2. Zoekt ook in uw hart te behouden, hetgeen gij van Nederland uit dit hooge vertrek, uit die eeuwige woning, in de voorbereiding of op dezen dag gezien hebt; ja, wat gij van de kerk en van bijzonderen gezien hebt, en zoekt ondertusschen de verbetering in uwe harten, huizen en familiën voort te zetten, (al deed het niemand) o! dan kunt gij volgens Ps. 94 : 15, de oordeelen Gods bedaardelijk navolgen, en God deswege heiligen in uw hart.

3. Eindelijk en ten laatste, zoekt veel, vereenigd met Gods volk, te zamen voor Nederland bij den troon te werken. O! vergadert veel te zamen in uwe eigene sterke en onbetwistbare, eeuwige woning; laat ook tot eenen arm van onder, tot eene bemoediging dienen, dat de Heere het geloovige gebed in het hart heeft gelegd; Hij is een rotssteen, wiens werk volkomen is. Wat hebben groote mannen Gods en Christenen jaren lang ten goede voor Nederland geloof geoefend, die altijd verwachting gehad hebben, dat volgens Dan. 9 : 25, de straten en grachten gebouwd zullen worden, (al was het) in benauwdheid der tijden. Zucht ook veel als er plagen komen, de pest of wat het zij, dat de Heere in gunst mede kome, en als' wij in den oorlog geraken, o! dat zij, die met ons oorlogen, volgens Jes. 41: 11, 12, beschaamd mogen worden, en als een nietig ding. Maar laat in dit alles veel aan den Heere over; als men het over laat, dan krijgt men het. Zijn arm zal dan wel heil beschikken ; Hij heeft zijnen weg bij zich; ook zijn Nederlands tijden in Gods hand; die gelooft, zal niet haasten; dat het geloovig gebed maar tusschen beiden kome, ter uitvoering van den goeden raad Gods in zijne gunst. O! de Heere zegene Nederland en ons in hetzelfde met dezen laatsten zegen van Mozes, uit zijnen stervenden mond voortgebracht, ook voor onze dagen tot vertroosting; de eeuwige God zij ons eene woning, en van onder eeuwige armen. Hij verdrijve den viJand voor ons aangezicht, en zegge : verdelgt! Amen, het zij zoo!

HET MIDDEL TEN EEUWIGEN LEVEN, MOEILIK EN WEINIG GEZOCHT.

OF

Eene verhandeling over Matth. 7:14.

Want de poort is eng, en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelven vinden.

MATTH. 7:14.

Deze woorden behooren onder des Heeren Jezus eerste openbare predikatie, van hfdst. 5 : 1, tot hfdst. 7 ingesloten, waarin de heilige historieschrijver Mattheus beschrijft:

A. De gelegenheid tot deze predikatie, hfdst'. 5 : 1, 2.

B. De predikatie zelve, van hfdst. 5: 3 tot hfdst. 7 : 27 ingesloten.

C. En eindelijk, de uitwerking dezer predikatie; namelijk, daar kwam ontzetting onder de schare; hfdst. 7 : 28, 29.

Nopens de predikatie des Heeren Jezus zelve, van hfdst. 5 : 3 tot hfdst. 7 : 27 ingesloten; daarin vinden wij:

a. Eene alleruitlokkendste inleiding, behelzende van rondom zaligheid, en wie zulke gelukkige menschen zijn, zeer dienstig tot opscherping van de aandacht der toehoorders, alzoo alle menschen, (elk echter op zijne wijze) wel willen zalig worden ; hfdst. 5 : 3-16 ingesloten.

b. De verklaring der stukken, vervuld met toepasselijke redenen ; dit was Jezus' preekorde; van hfdst. 5 : 17 tot hfdst. 7 : 23 ingesloten.

c. En dan eindelijk, eene krachtige vermaning en waarschuwing, bij wijze van bijzondere toepassing op elk mensch, hoofd voor hoofd; hfdst: 7 : 24—27 ingesloten.

Nopens de verklaring der stukken, van hfdst. 5 : 17 tot hfdst. 7 : 23 ingesloten, daarin handelt de Heere Jezus dus:

1. Dat Hij de wet op het allerduurste aanprijst, met verwerping van alle valsche meeningen, en met toepassing op velerlei bijzondere zaken en gevallen; hfdst. 5 : 17 tot het einde van het hfdst.

2. Dat Hij de schriftgeleerden en farizeën zeer bestraft, vermaant en verder bestuurt in velerlei allergewichtigste stukken, de beoefening van eenen godzalige in dit leven betreffende; van hfdst. 6 : 1 tot hfdst. 7 : 12 ingesloten.

3. En dan eindelijk, dat Hij, middelen aan de hand geeft, hoe alle des Heeren Jezus' waarschuwingen, vermaningen en besturingen (in deze predikatie voorgesteld) in daad en beoefening te krijgen tot zaligheid, hfdst. 7: 13-23 ingesloten. Deze middelen wijst de Heere aan tweërlei te zijn :

a. Opzichtelijk van hetgeen door elk, onder hulp van boven, gedaan moet worden ; vs. 13, 14.

b. Opzichtelijk van hetgeen door elk vermeden moet worden; namelijk, het oor leenen of gehoor geven aan valsche profeten, waaruit anders veel onheilen kunnen ontstaan, van welke valsheid de Heere verder kenmerken opgeeft, vs. 15—23 ingesloten.

Nopens hetgeen van elk, onder hulp van boven, gedaan moet worden tot bewaring van zijne ziel, en om Jezus' raad en bestuur tot doen te kunnen brengen, vs. 13, 14: hier handelt de Heere dus:

†. Dat Hij de groote zaak, die alleen de ziel behoudt, en die niemand missen kan, met kracht, ja, gebiedender wijze teederlijk voorstelt in het eerste gedeelte van vers 13: Gaat in door de eng poort.

††. En dan dat Hij, om ieders hart in het zoeken ernstig te maken, redenen geeft van het kleine getal dergenen, die ingaan, tot behoudenis hunner zielen, en die langs dien weg des Heeren Jezus' raad en bestuur tot doen brengen ; genomen:

*. Van de ruimte en breedte, en dus van het gemakkelijke voor het vleesch van de poort en van den weg naar het verderf, en van de menigte van bewandelaars daarvan, welke doorgaans gevolgd worden ; in het laatste gedeelte van vs. 13: Want wijd is "de poort, en breed is de weg, die tot het verderf leidt.

** . Van de engte en smalte, en dus van het ongemakkelijke voor het vleesch van de poort en het pad ten leven, en van de weinige bewandelaars van dit pad, welke niet veel volgers hebben: vs. 14. Want zegt Jezus, de poort is eng, en de weg is nauw, die tot het leven leidt, en weinigen zijn er, die denzelven vinden. Hier langs wenschen wij dezen avondeen woord kortelijk te spreken, of het bij den eenen of anderen onder ons wat na mocht laten, dat zijne uitwerking tot zaligheid mocht hebben op des Heeren tijd.

Wij behandelen hierin twee voorname hoofddeelen; namelijk, wij wenschen iets te zeggen:

A. Van de poort en den weg, die tot het leven leidt.

B. En dan van Jezus' getuigenis, tot naricht voor elk mensch; namelijk, dat de poort eng is, en dat de weg nauw is, en er weinigen zijn, die denzelven vinden.

A. Aangaande het eerste, daarin slaan wij het oog:

A. Op het leven, waarvan de Heere Jezus spreekt.

B. Op de poort en den weg, die tot dit leven leidt.

A. Belangende dan het leven, daarin slaan wij gade:

a. Wat wij door dit leven te verstaan hebben, namelijk,

1. Wij verstaan er door met één woord, de volle heerlijkheid zelve, na dezen tijd in den derden hemel; gelijk wij uit vergelijking met

het vorige vers zien, dat dit leven tegen het eeuwige verderf overstaat.

2. Dit kan beschreven worden te zijn, die volzalige staat van Gods uitverkoren volk, naar ziel en lichaam in den derden hemel, waarin zij op eene (nu voor ons) onbegrijpelijke wijze, volmaaktelijk, onmiddellijk en eeuwiglijk God ongehinderd zien, genieten en zonder zonden dienen zullen, en dat wel, naar het eeuwige voornemen Gods in Christus over hen, en om de lijdelijke en dadelijke gehoorzaamheid van Christus, door het waarachtig geloof aangenomen, alles tot eeuwigen prijs en lof van den drieënen God.

b. Hoe dit leven zinnebeeldig voorkomt, met opzicht tot onzen tekst, te weten, dat dit heerlijke leven-in de heerlijkheid onder alle heerlijke benamingen, die hetzelfde in het heilig Woord draagt, ook in nadruk wordt genoemd van Paulus, Hebr. 11 : 10, Eene stad, die fundamenten heeft, en 2 Cor. 5 : 1, Een gebouw bij God; en van Johannes, Eene stad Gods, gelijk het ook in een gezicht, als eene stad aan hem is geopenbaard, Openb. 21, als het nieuwe Jeruzalem, op welke zinnebeeldige benamingen Jezus schijnt te doelen in dezen tekst, vermits Hij er eene poort en een weg, aan en naar toe, toekent.

B. Derhalve, belangende de poort en den weg, die tot dit leven leidt; daarin slaan wij gade:

a. Wat wij door deze poort en dezen weg te verstaan hebben.

1. Door deze poort (hier in het enkelvoud) hebben wij te verstaan:

a. Den Heere Jezus Christus zelve, zooals Hij verdienstelijk de eenige poort geworden is; de poort genoemd, Luk. 13: 24, de deur, en de deur der schapen; gelijk Hij zelf getuigt, Joh. 10 : 7, 8, Ik ben de deur der schapen; indien iemand door Mij ingaat, die zal behouden worden.

b. Het is waar, dat ook elders van poorten (in het meervoud) gesproken wordt, als Jes. 26 : 2, Doet de poorten open, dat het rechtvaardige volk inga, en Openb. 22 : 14, en zij door de poorten ingaan in de stad, gelijk ook Jes. 54 : 12, daar is de belofte, dat de Heere zijns volks poorten zou maken van robijnsteenen; maar daar en elders wordt meer bedoeld :

†. Die velerlei ingangen van Gods kinderen, (in Christus staande) in de ware kerk hier beneden, ook eene stad Gods genoemd, Ps. 87 : 3, als vast zijnde aan de bovenstad. In deze velerlei ingangen is het, dat geloovigen zich gedurig vermaken; gelijk het woord poorten (in het meervoud,) veelal zulk eene ruime beteekenis in de Heilige Schrift heeft, dat men daardoor allerlei openingen verstaat, waardoor men ergens ingaat.

*. Dus vermaken zij zich onder al de instellingen, en wel als gedurige ingangen; namelijk, het onderscheidene Evangeliewoord en de verkondiging daarvan is hunne ziel zeer dierbaar, ook als een sleutel; hunne gedurige belijdenis des geloofs is hun als een riem onder het hart, zoodat Paulus zegt, 2 Cor. 4 : 13 uit Ps. 116: 10, Ik heb geloofd, daarom heb ik gesproken; zoo min kunnen zij zwijgen, en zeggen liever, (als zij wat licht in dat beginsel hebben) zoo gelooven

wij ook, daarom spreken wij ook. Hierdoor voegen zij zich al dichter bij de kerk en onder het volk. Zij vermaken zich bijzonder in hunnen doop; dat is hunne ziel hoog, dat God voor hen gezorgd heeft, dat zij, onwetende kinderen zijnde, de kerk iringelijfd werden, en dit is bijzonder tot hunne sterkte en verzegeling. Hun avondmaalgaan verbindt hen allernauwst met den Heere en met al de vromen tot één lichaam, en is dan alweer als een nieuwe ingang; ja, recht gesteld zijnde en nederig van harte, zoo is de instelling Gods in de regeering der kerk hunne ziel goed. O! de opzieners der kerk, met hunne bedienende macht onder Christus, wie al toe te laten en wie niet toe te laten, die zijn als poorten, als die in de heilige Voorzienigheid openingen geven of niet geven, naar Jezus' geopenbaarden wil, waarom hun sleutelen zijn aanbetrouwd. Daarbij de gezelschappen der vromen, en hunne verkeerung met dezelve, (gelijk David die veel te hulp riep) dat is eene instelling Gods, tot opening in wegen en zaken, waarin men dikwijls duister is. O! bij Gods volk zit menigmaal hun hart vast; en ook, zoo zijn Gods kinderen al die genoemde instellingen in 'het bijzonder dierbaar, met opzicht tot zaken en lasten, die zij op hun hart dragen, en waarin zij donker zijn en openingen zoeken, en dan gebeurt het hun weleens, dat onder alle of eenige van die instellingen voor hunne zielen, betrekkelijk zulke zaken of lasten van het gemeen deuren (als het ware) geopend worden; daarbij is hunne ziel goed de ingang in de wekelijksche sabbatsruste, alsof zij, recht gesteld zijnde, alle week eens in de ruste der heerlijkheid ingingen, Hebr. 4.

** En dus zijn, de beloften aan Gods kinderen groot en veel, gelijk ook *bijzonder is in dat genoemde 54ste hoofdstuk van Jesaja, vs. 12, De Heere zou hunne poorten maken van robijnsteen. O! al deze instellingen, als poorten, zouden zijn van robijnsteen, namelijk, zij zouden een grooten glans, licht, zuiverheid, eene brandende klaarheid en heerlijkheid in zich hebben en vertoonen, ja, tot de zielen van Gods kinderen, onder de medewerking des Heiligen Geestes, overbrengen; zoodat al die instellingen hun gedurig en opnieuw als heerlijke poorten en ingangen en openingen zouden zijn.

††. Als van poorten (in het meervoud) wordt gesproken, Jes. 26 : 2 en Openb. 22: 14, en elders meer, zoo wordt veel bedoeld de ruime roeping der Heidenen in den dag des Nieuwen Testaments; ja, het duidt veel aan de ruimte van de aanbieding en de vele gelegenheden, die er in de betere huishouding zijn zouden voor alle volkeren, talen, tongen en natiën, om uit allerlei gewesten toe te vloeien en 'binnen te raken; en veel zien die uitdrukkingen op de heirscharen der Heidenen, die tot de kerk komen, en ingaan zouden in die stad Gods.

c. Hoewel het nu waar is, dat er zoo vele poorten en ingangen genoemd worden in de Heilige Schrift, zoo neemt zulks die eeuwige waarheid niet weg, dat de Heere Jezus de eenige poort (verdienstelijk) geworden is, waardoor elk mensch, hoofd voor hoofd, ingaan moet, zal hij ooit den weg ten leven vinden, en eeuwig behouden worden. Volgens

Hand. 4 : 12, is Jezus de eenige naam onder den ganschen hemel, waardoor men zalig moet worden.

†. Dus is Christus de eenige poort, namelijk, het eenige fundament van het gansche gebouw van al die genoemde instellingen, als poorten; die niet alleen in al die genoemde ingangen zelf invloedien moet, of zij hebben geene kracht, maar die zelf, volgens Col. 3 : 11, alles is, voor al zijne kinderen. Hierom is zeer gemeen in den Bijbel, dat Christus, met opzicht tot een en hetzelfde zinnebeeld, gezien kan worden in verscheiden betrekkingen, naar de verscheidenheid der deelen van het zinnebeeld, alzoo de Heere Jezus alles, en gevolgelijk op meer dan eenerlei wijze, te gebruiken is van zijn volk, en dus ook meer dan eene betrekking tot zijne kinderen heeft. Ziet het maar eens hierin : Zijn zij naakt, Hij is hun kleed en deksel; zijn zij vuil, Hij is hun waschvat; zijn zij hongerig en dorstig, Hij is hunne spijs en drank; zijn zij in gevaar, Hij is hunne toevlucht en schuilplaats, hun sterke toren en hoog vertrek van veiligheid; ja, zijn zij in benauwdheid en donkerheid, Hij is hunne sterkte in den dag der benauwdheid, hunne opkomst ook uit een kuil zonder water. En neemt dit eens met opzicht tot al die genoemde instellingen, als poorten en ingangen.

*. Betrekkelijk het Evangeliewoord en de verkondiging van hetzelfde, als een sleutel; Christus is het fundament, de gansche inhoud, in het eenige einde, ja, de groote Verkondiger zelf (aan de harten van die daaronder zitten) tot ontsluiting.

** . Betrekkelijk der geloovigen belijdenis; Hij is volgens Hebr. 3 : 1, de groote apostel en Hoogepriester hunner belijdenis, zonder welke niemand recht belijdenis kan doen.

***. Betrekkelijk der geloovigen doop; Hij is de groote dooper, die na Johannes kwam, die met den Heiligen Geest en met vuur doopte; en dus, (als gezegd is) dat geestelijke waschvat, dat Gods kinderen telkens zoozeer noodig hebben.

****. Betrekkelijk het avondmaal; Christus zelf is daar de waarachtige spijs en drank, en de band van vereeniging van het gansche lichaam.

*****. Betrekkelijk de ingestelde regeering der kerk, door opzieners en hunne bedienende macht. O! Hij is de groote Herder der schapen, de groote Koning zijner kerk; zijne regeering door zijnen Geest, is in de kerkelijke regeering, daarop moet elk zien. Ja, Christus is het, die de groote tucht oefent; Hij tuchtigt menigen, die de kerkelijke tucht voorbijgaat. Hij zoekt de zonden te huis, en houdt menigen ongerechtigde van het sacrament door duizenden van zijne wegen, die men niet opmerkt; ja, Hij is de overste Leidsman, en de Opziener over de zielen zijns volks.

*****. Betrekkelijk de gezelschappen der vromen; o ! Hij is daar, Hij gebruikt daar zijn volk, om harten te openen, om den Evangelieweg te openen, om opening in donkere zaken te geven, als zoo vele poorten. Zonder Christus in het midden, zijnde vergaderingen der profeten vruchteloos.

*****. Ja, betrekkelijk zaken, die Gods kinderen op hun hart

dragen, geestelijke en tijdelijke, ook van land en kerk, in donkere tijden, in eenen dag van 'benauwdheid, waarin zij licht en openingen zoeken. In Christus alleen is opening en licht 'te krijgen; Hij geeft licht en raad; Hij opent wondere deuren der hoop, zelfs ook in het dal Achors, Hos. 2 :14.

*****. En eindelijk betrekkelijk den wekelijkschen ingang in de sabbatsruste, niet alleen met staking van zijn gewoon en wettig tijdelijk beroep, maar met woorden, ja, met gedachten daaruit te gaan en dus alle dingen daar te laten, tot men heeft aangebeden. O! hoe komt men daartoe zonder Christus? Wie is heer over zijne gedachten? Ja, waren wij zonder Christus dezen ingang niet kwijt?

Ik meen ja. In den vloek was bedreigd: in het zweet zijns aanschijns zijn brood te eten, (niet zes dagen,) maar alle de dagen zijns levens; maar Christus heeft den sabbat weêr verworven, en dus heeft de wereld, in de bekendmaking van de moederbelofte, denzelven weêrom gekregen; en zoo hebben wij Jezus noodig om gestaltelijk in onze rust te geraken, zullen wij de sabbatsruste telkens op eene rechte wijze kunnen ingaan. Dus ziet gij dat Christus verdienstelijk, en door zijnen Geest invloeiende, de eenige poort is.

††. Ziet nu de reden, waarom de Heere Jezus hier onder de benaming van eene poort voorkomt, namelijk:

*. Gelijk poorten oudtijds dienden om vierscharen te spannen, vonnissen uit te spreken en gerichten te oefenen, zoo is Christus die poort, in welke elke ziel, eer hij ooit zijnen voet op den weg kan zetten, eerst zijne vrijspraak moet halen, namelijk, zijn vonnis van vergeving, kwijtschelding zijner schulden, en van zijne toelating tot het leven der heerlijkheid. 'Niemand kan zijnen voet zetten op den weg der heiligmaking naar den hemel, of zijn persoon moet in Christus gerechtvaardigd zijn. Christus is, volgens 1 Cor. 1: 30, van Gode voor zijn volk eerst geworden tot rechtvaardigmaking en dan tot heiligmaking. Liet gevolgelijk eens, gij die zoekende zijt, waarnaar gij eerst en voornamelijk te'staan hebt.

** Gelijk poorten oudtijds de sterkten waren, en de wachters daarin gevonden werden, die waakten tegen den vijand, ter bescherming; daarom werden de sterkten of de steden rondom Israël zijne poorten genoemd, gelijk blijkt uit het vierde gebod, waar de vreemdelingen, de Heidenen, in Israëls poorten of steden aan den sabbat gebonden werden, die anders aan Israëls schaduwetten niet gebonden waren. Zoo is Christus in vollen nadruk de sterke en de bewaring zijns volks, hunne veilige bescherming, die sterke toren, Spr. 18 : 10, en dat hooge vertrek van veiligheid, zoodst geene poorten der helle dezelve kunnen overweldigen. En zoo zijn Jezus' knechten en volk de wachters op die muren Sions, om op den vijand te passen; ja, die moeten ook gestaltelijk in die poorten zijn, in Hem gevonden worden, of zij kunnen niet recht waken; en onder dat alles is Christus zelf de groote wachter en bewaarder; Hij zegt, Jes. 27 : 2, 3, Ik de Heere, behoede dien wijngaard.

***. Gelijk poorten oudtijds hare bazuinen of klokken hadden, welke laatste men nu ook nog ziet, om elk te roepen en te waarschuwen, dat ze gesloten staan te worden, ten einde elk, die buiten is, haast make om voor de sluiting, voor den nacht, binnen en in veiligheid te geraken. Dus is Christus die poort, die zijne knechten met de bazuin des Evangelies alom uitzendt, om te roepen en te waarschuwen; men gaat niet ongewaarschuwd verloren, dat waarschuwen zal eene hel in de hel zijn. Hiertoe dient al dat beslag, dat God maakt op aarde, al die zending zijner knechten, al dat luiden der klokken op de wereld. om eenen mensch aan het loopen te helpen naar Christus als de poort, ja, om hem sterk te drijven. 'Ongelukkig, die zich onderweg laat ophouden met het schoone van de wereld, die buiten is. O! het is om het leven te doen, buiten te blijven.

**** Eindelijk gelijk poorten (naar de **allergemeenste** beteekenis) toegangen en ingangen ergens toe zijn, gelijk wij ook nog dagelijks voor onze oogen zien, zoo is Christus nadrukkelijk die eenige ingang in die stad Gods, ja, de eenige sluiting tegen zijne vijanden, en die door Hem alleen niet ingaan willen, welke van elders inklimmen, zijn volgens Joh. 10 : 1, dieven en moordenaars.

§. Christus is het, die den sleutel heeft, de heerschappij is op zijnen schouder, Jes. 9 : 5, om in te laten of om uit te sluiten, ja, die ook den sleutel heeft van de hel en van den dood. Hij opent het hart, en ontsluit het van de liefde ten kwade; Hij opent Zichzelve, en openbaart Zich aan het hart, Joh. 14: 21, Hij trekt naar en achter zich, Hoogl. 1: 4, en roept, volgens Jes. 45 : 22, Wendt u naar Mij toe; wordt behouden, alle gij, einden der aarde ! want Ik ben God, en niemand meer.

§§. Gevolgelyk moet elk, dien het om zijn leven te doen is, (zoo als hij is) tot zijnen Persoon komen, en door Hem den toegang verkrijgen tot den Vader, Ef. 2 : 18, namelijk, elk mensch, hoofd voor hoofd, die eens eeuwig zal leven, moet door genade des geloofs, afgedreven van zonden en wereldliefde, ja, van al wat hem hindert en belet, Christus met zijn gansche hart kiezen, omhelzen en aannemen; ja, elk moet, daar valle ook van zijnen kant al dat vallen wil en moet, ja, daar ontvallen hem vrienden, naastbestaanden, staat, rijkdom, vrijheid en wat ontvallen wil, ik zeg, elk moet met een vol voornemen des harten, zonder eenige achterhouding, zichzelf met zijn eeuwigen en tijdelijken stand aan den Heere Jezus overgeven, om in zijn Persoon en in zijn werk, dat Hij voor de ziel gedaan en geleden heeft, en in zijne belofte, wat Hij tot en over den dood nog aan hem doen zal, gevonden te worden, en om daarin veilig te berusten.

2. Door den weg, (hier in den tekst genoemd) hebben wij naar mijne gedachten, te verstaan :

a. Den ganschen loop eens Christens, welke hij in het oog houdt, van dat hij den voet gezet heeft in de poort, tot zijn laatsten oogenblik, tot hij is waar hij wezen moet en rusten zal; en gevolgelyk de

gansche beoefening des Christendoms, de heiligmaking, zooals dezelve bij trappen bekomen wordt, en voortgaande en toenemende moet zijn, waarin deze weg bewandeld moet worden; volgens Ps. 119 : 32, Ik zal den weg uwer geboden loopen; dit wordt in de Heilige Schrift uitgedrukt door een gaan van deugd tot deugd en van kracht tot kracht, tot zij in Sion binnen zijn. Ps. 84 : 8, daaronder behoort, van licht tot licht, van geloof tot geloof, of uit geloof in het geloof; gelijk ook, een voegen bij zijn geloof van deugd, en bij de deugd kennis, en bij de kennis matigheid, en bij de matigheid godzaligheid, en bij de godzaligheid broederlijke liefde, en bij de broederlijke liefde, liefde jegens allen, 2 Petr. 1 : 5-7, als ook, een vergeten van hetgeen achter is, en een uitstrekken naar hetgeen dat voor is; een jagen en, grijpen naar de volmaaktheid, Fil. 3: 14. Deze loop eens Christens wordt veelmaal in het Heilige Woord genoemd een weg, als Ps. 25: 9, 119: 5, 14, enz. een pad. Ps. 16 : 11; de weg des Heeren, Ps. 27 : 11; de weg der waarheid, Ps. 119 : 30; de weg des levens, Spr. 6: 23; de weg des verstands Spr. 9: 6; de weg der gerechtigheid, 2 Petr. 2 : 21; de goede en rechte weg, 1 Sam. 12 : 23 en 1 Kon. 8 : 36; ja, de weg der heiligheid, als Jes. 35 : 8, Eene verhevene baan, een heilige weg, welke is voor die ze bewandelt, waarop de dwazen zelfs niet dwalen.

b. Het is waar dat Christus zelf zegt, Joh. 14 : 16, Ik ben de weg; en ook is het waar, dat in de Heilige taal niets gemeener is, dan dat een en dezelfde zaak, door twee of meer woorden, nader wordt beschreven; en dus is Christus de poort, ook is Christus de weg, zoo onderscheiden uitgedrukt, naar het onderscheiden gebruik, dat zijn volk van Hem te maken heeft; maar dit neemt niet weg, die eeuwige waarheid, dat Christus de eenige weg (verdienstelijk) geworden is, en altoos in der geloovigen weg invloeiende blijft, en dat echter eens Christens toenemende heiligmaking terecht ook zijnen weg, van zijnen kant genoemd kan worden; het is des Christens weg als eene ware oorzaak, die hij zonder Christus niet kan bewandelen, volgens Joh. 15 : 5, 6, Zonder Mij kunt gij niets doen, en daarom (zegt Jezus) blijft in Mij, of gij kunt geene vrucht dragen; en gevolgelijk kan niemand zijn voet zetten op dezen weg, of hij moet door de poort Christus ingegaan zijn; namelijk, elk moet van hart en staat veranderd zijn, en in de vereeniging met Christus, wederbarende genade en eene nieuwe natuur door den Geest deelachtig geworden zijn, of hij raakt nooit ten leven.

c. Dit heeft zijne reden, waarom de Heere Jezus dezen ganschen loop eens Christens, tot hij ten leven raakt, onder de benaming van eenen weg uitdrukt; namelijk,

†. Omdat een weg het middel is dat ergens af, en ook ergens heen leidt en brengt; dus leidt deze weg van zijn verderfelijken natuurstaat en zijne gevolgen, ja, van de hel af, en hij brengt' hem tot de gemeenschap Gods en in den hemel, waar hij nooit geweest is.

††. Ook omdat (gelijk in het natuurlijke, zoo ook hier) een on-

kundige, denzelven niet kan vinden, en heeft hier een wegwijzer noodig, hij heeft dezen weg nooit gedaan. Ik doe wandelen, zegt de opperste Wijsheid, Spr. 8 : 20, op den weg der gerechtigheid, in het midden van de paden des rechts: ja, vermits elk mensch van natuur blind en afkeerig is van dezen weg, zoo belooft de Heere, Jes. 42 : 16, Ik zal de blinden leiden in een weg, dien zij niet geweten hebben, en door de paden, die zij niet bewandeld hebben.

†††. Om zijne rechtheid voor een, die er op is; daarom genoemd de rechte weg, 1 Sam 12 : 23, en paden des rechts, Spr. 8 : 20, voor zulkeen is het de ontdekte en gevonden rechte weg, die weg der rechtvaardigen, dien de Heere kent, Ps. 1 : 6, in tegenstelling van den weg der goddeloozen, die vergaan zal, en van dien weg, die iemand recht schijnt, Spr. 14: 12, en die in wegen des doods uitloopt, gelijk ook van zulke paden en kromten, die doen dwalen; ja, zou dit geen rechte weg zijn? daar de Vader denzelven gelegd heeft in het bloed van zijnen Zoon, en de eenvoudigste ziel, die Jezus aan zijne hand heeft, hem kan vinden, en veilig bewandelen; geen dwaas zelfs dwaalt er op, Jes. 35 : 8.

††††. Ook om zijne vermakelijkheid; een weg, dien men vrijwillig verkiest, is doorgaans de vermakelijkste en daarop gaat men zich dan verlustigen; deze is de keus der ziel van een kind van God, hij bemint Gods wet, en dus heeft hij grooten vrede, en geen aanstoot, Ps. 119 : 165. David en Paulus hadden in dien weg al hunne vermakingen, Ps. 119 : 92 en Rom. 7: 22. Hierom hebben Gods kinderen zoo gaarne metgezellen op dien weg, en zulken die hen bij de slippen grijpen, en die zeggen, volgens Zach. 8: 23, wij zullen met u gaan, omdat wij zien dat de Heere met u is.

†††††. Eindelijk ook, om de wisselvalligheden, die er op gevonden worden (wel verstaan zijnde) van hoogten en laagten, licht en duister en andere gevaren, evenals in het natuurlijke. Een weg moet bij dag beloopt worden, de zon moet schijnen, of eenig licht van zich geven; anders valt of stoot men zich 'licht, vermits er hoogten en laagten en gevaren ter zijde zijn; gelijk er ook wel vreemd en wild gedierte op is, die doorgaans 'hun gebruik van den nacht maken; behalve dat men bij nacht ook niet zien kan waar men is of heen gaat; hierom zegt Paulus, Rom. 13 : 13, Laet ons als in den dag eerlijk wandelen, en hij noemt Gods kinderen, kinderen des daags, 1 Thess. 5 : 5. Maar eigenlijk is het een aller veiligste weg, en men heeft er geen gevaar te vreezen noch te wachten; hetgeen dezen weg gevaarlijk maakt, daarvan ligt de grond in den bewandelaar zelf; die brengt al die steenen en struikelblokken mede, mitsgaders hoogten en laagten, hoogmoed, ongeloof en moedeloosheid, en die heeft eene neiging bij zich tot struikelen, vallen of tot afwijken ter zijde; ja, hij kan niet gaan, veel min recht gaan, het is bij hem al afwijken uit het midden van de sporen der gerechtigheid. Bovendien heeft de bewandelaar bij zich het aas voor het wild gedierte, hierom gaat de brieschende leeuw zoo gedurig rondom, en zet zijn kwaad

aan en over. Ziet zulks in den Heere Jezus, hij kwam op Hem ook aan, maar wij lezen, **Joh. 14: 30**, dat hij aan Jezus niets had, doch aan ons heeft hij wel wat. Slaan wij nu gade met een woord,

b. Hoe deze poort en weg alleen de weg is naar het heerlijk leven. Jezus spreekt in den tekst, van de poort en den weg, die tot het leven leidt; deze zaak is waar, hoe gij ook dit zinnebeeld vat.

1. Als wij (gelijk gezegd is) door dít leven den staat der heerlijkheid verstaan, dan is de weg naar die stad, naar dat nieuwe Jeruzalem, niet anders dan de weg van geloof, bekeering en heiligmaking, en dat wel voortgaande en toenemende; dit staat met zooreel woorden, **Openb. 22: 14**, Zalig zijn zij, die zijne geboden doen, opdat hunne macht zij, aan den boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad. Op welchen weg nu niemand komen kan, dan door deze eenige poort, Christus.

2: Of als wij door dit leven, de kerk hier beneden (strijdende en boven triomfeerende) zooals dezelve maar een eenige is, verstaan; gelijk dezelve dus menigmaal onder de benaming van eene stad voorkomt; als **Ps. 87 : 3**, en ook door Jeruzalem is afgeschetst, alwaar eene benedenstad was en eene bovenstad, gelegen op Sion, een berg, in die eene stad, zooals wij lezen in het opvoeren der ark, **Ps. 47 : 6**, God vaart op met gejuich, de Heere met het geklank der bazuin; dan is Christus toch de eenige deur en weg, om hier beneden in die stad binnen te raken, anders kan men boven nooit binnen komen; maar beneden binnen zijnde gebracht, dan kan de bovenstad ook niet ontgaan.

3. Gevolgelyk leidt deze poort en deze weg volstrekt ten leven, dit is zoozeker en vast, dat een, die door Christus op den weg des geloofs en der heiligheid zijn voet heeft gezet, in eeuwigheid niet omkomen kan. En waarom toch niet? daarom niet:

a. Omdat hij reeds binnen is, binnen de muren van dat Jeruzalem, binnen de benedenstad, of op den weg der heiligheid; nu worden al de inwoners, de een na den ander, van steun hier beneden, tot pilaren in het bovenhuis gesteld; dit licht ook in hun hart, zij hebben een onverzadelijken trek daarheen, al blijkt zulks enkel maar (hoe donker het er van binnen is gesteld) uit hun zuchten onder de zonde en pakken; daaronder is wat, dat zij niet onderscheiden kunnen, en dat sterk om vrijmaking roept, **Rom. 8: 20, 21**, en dus wordt, hier hunne natuur al hemelsch, en krijgen zij hier al eerstelingen en panden in hun hart, behalve dat zij, reeds een vast pand boven hebben, die volgens **Joh. 14: 2**, hunne plaats en daar vast schikt.

b. Omdat God in zijn Woord het leven eeuwig aan deze poort en dezen weg onafscheidelyk vast maakt; het is uit God, dat Gods kinderen in Christus Jezus zijn, volgens **1 Cor. 1: 30**, en van Gode is Hij hun geworden tot wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing, vergeleken met **Rom. 8: 29, 30**, Want die Hij te voren gekend en geroepen heeft, die heeft Hij ook gerechtvaardigd en verheerlijkt. Dit is naar de belofte, **Jes. 35 : 10**, dat de vrijgekachten des Heeren

zullen wederkeeren, en tot Sion komen met gejuich, en eeuwige blijdschap zal op hun hoofd wezen, vroolijkheid en blijdschap zullen zij verkrijgen, maar droefenis en zuchting zullen wegvlieden. Ja, Jezus zelf getuigt dit, Joh. 6 : 40, dat het de wil zijns Vaders is, dat een iegelijk, die Hem aanschouwt en in Hem gelooft, het eeuwige leven hebbe, en belooft daarbij: en Ik zal hem opwekken ten uitersten dage, namelijk, om hem tot het leven der heerlijkheid over te brengen.

B. Aangaande des Heeren Jezus' getuigenis, van deze poort en weg, die ten leven leidt, alsmede van deszelfs vinders en bewandelaars, tot naricht voor elk mensch. De Heere Jezus zegt, dat de poort eng en de weg nauw is, die tot het leven leidt, en dat er weinigen zijn, die denzelven vinden ; hierin slaan wij het oog:

A. Op Jezus' getuigenis, van de poort en den weg, die ten leven leidt; de Heere zegt, dat dezelve eng en nauw is.

B. Op Jezus getuigenis, van de vinders en bewandelaars van deze poort en dezen weg; de Heere zegt, dat ze weinig zijn.

A. Belangende het eerste, daarin slaan wij gade:

a. iets over den zin der spreekwijzen, namelijk,

1. Als de Heere Jezus deze poort eng noemt, dit hebben wij te verstaan:

a. Niet betrekkelijk tot de poort op zichzelf, noch tot de schraalheid van de aanbidding; in dit opzicht is het tegendeel waar. Wij lezen dat ruime woord van Jezus, Jes. 45 : 22, Wendt u naar Mij toe, en wordt behouden, alle gij, einden der aarde, en Joh. 7 : 37, op den grooten verzoendag, onder eene groote en vermengde schare: Zoo wie maar dorst, die kome tot Mij, en hij drinke, gelijk ook Openb. 22 : 17, Die maar wil, hij neme het water des levens om niet. Ja, vrienden, Petrus zegt, Hand. 10 : 43, dat al de profeten aan Jezus dat getuigenis geven, dat een iegelijk, die in Hem gelooft, vergeving der zonden ontvangen zal, in zijnen Naam; daarbij, hoe kan ze eng zijn. daar men met zooveel woorden leest, dat het eene schare is, die 'er door ingaan, die ontelbaar is, Openb. 7 : 9, gevolgelijk is deze poort (op zichzelf aangemerkt) niet eng.

b. Maar wij hebben deze engheid te verstaan: betrekkelijk tot de afkeerige en vijandige natuur van alle Adamskinderen, van deze poort tot hun zondig vleesch en bloed; tot den aartsvijand dezer poort, in wiens macht zij gebonden zijn, ja, tot alles wat om en bij hen is, waarvan zij in eeuwigheid niet scheiden zullen, van en uit zichzelf, ja, waarmede zij ook in eeuwigheid deze poort niet kunnen aandoen. Dit alles vrienden, kan er niet door.

2. Als de Heere Jezus dezen weg nauw noemt, dit hebben wij ook te verstaan:

a. Niet ten aanzien van den weg op zichzelf, noch van de gevaarlijkheid deszelfs, op zichzelf; noch ook dat in dezen weg zelf, de oorzaken van benauwdheid, van angsten en droefgeestigheden zouden liggen ; zoo vat het de arme blinde wereld, die dezen weg niet kent; het is hier ook recht het tegendeel, het is een ruime, betreden, alleraangenaamste weg, welke van al de heiligen, van Adams

tijd af tot heden toe, van koningen, vorsten, priesters, profeten, van geleerden en ongeleerden, ja, van eene ontelbare menigte van bijzondere vromen, is betreden, bewandeld en beloopen, en beloopen zal worden tot den dag des oordeels; ja, dezelve is gansch en alleen veilig, daar is eene ongekende beschutting op. De profeet getuigt er van, Jes. 35: 8, dat het eene verhevene baan en een heilige weg is, dat een dwaas zelfs, die er maar op is, niet dwalen kan, en het is er zoo ver van daan, dat hij nauw of benauwd, angstig en droefgeestig te bewandelen is, dat hij zoo ruim is, dat wij, Hand. 2 : 41 lezen, dat er drieduizend tegelijk opkwamen, en Hand. 4 : 4 lezen wij, dat het getal al aangegroeid *was tot vijfduizend mannen alleen; ja, David, Paulus en al de heiligen vinden hem, volgens Ps. 119 : 92 en Rom. 7: 22, zoo vermakelijk, dat, al droeg de een en de ander eene aardsche kroon op het hoofd, en al boden zij hun alle schatten van Egypte, gelijk Mozes aan, aan dezen weg evenwel en dien te bewandelen, groot' en klein hun geheele hart en liefde geven.

b. Maar de nauwte van dezen weg hebben wij te verstaan, ten aanzien van der bewandelaars oude natuur en de draaien in hunnen gang, zij zijn eens zoo gevallen, dat zij niet recht gaan kunnen; ja, ten aanzien van hetgeen hun aankleeft, o! met breede en hooge harten hier te wandelen, dat gaat niet. Wij lezen dat alle kromten en bochten bij hen zijn, en dat zij alles mede brengen en bij zich hebben, hetwelk den weg nauw en gevaarlijk maakt; hierom belooft God, Jes. 42 : 16, het kromme bij trappen recht te maken, en Jes. 40: 4, heuvelen te slechten en dalen te verhoogen, hoogmoed, moedeloosheid en ongeloof, brengen zij toch mede; en dus is deze weg nauw, ja, zoo nauw dat het een wonder is, die er door ten einde raakt, hoewel er nooit een op gemist wordt; allen, die Jezus voor hun Leidsman gekozen hebben op dezen weg, komen door wonderwerken op 's Heeren tijd te recht. Ziet dus uit het gezegde kortelijk den zin, naar de kracht der spreekwijzen, welke wij er onder vermengd hebben.

b. Slaan wij nu gade, waarin zakelijk de ruimte en breedte van deze poort en dezen weg gegrond is, of het iemand onzer mocht uitlokken. Vrienden, dit is de grond:

1. In de vrijheid van de eeuwige liefde Gods en Christus; het is maar volgens Jer. 31: 3, Ik heb u lief gehad met eene eeuwige liefde, zonder aanmerking van iets in hen; integendeel, zooals het uitverkoren volk het in den tijd maken zou, dat alles was daar in de eeuwigheid voor Hem, en daar stond Jezus voor dat alles in. Volk van God, wat is dit souverain vrij; gij waart nog niet, en gij waart verkoren.

2. In de algenoegzaamheid van des Heeren Jezus ruime bloedstromen, en in de volwichtigheid van zijn dierbaar rantsoen en losgeld, dit borgschap en dat liefdelijden van den Heere Jezus, kan immers niet tevergeefs zijn, behalve dat het rustende was in een eeuwig verdrag tusschen den Vader en den Zoon, na welke volbrenging de Zoon zou kunnen eischen zijn loon en arbeidsloon; de Vader had gezegd, Ps. 2 : 8, Eisch van Mij, en Ik zal de Heidenen geven tot uw

erfdeel en de einden der aarde tot uwe bezitting. Daarop is des Zoons onafstaanbaren eisch, Job 33 : 24, Laat dezen in het verderf niet nederdalen, Ik heb de verzoening gevonden, het rantsoengeld opgebracht; het gansche Hoogepriesterlijk gebed, Joh. 17, leert ditzelfde en Christus bidt daar: Vader, Ik wil dat waar Ik ben, ook die bij Mij zijn, die Gij Mij gegeven hebt; opdat zij mijne heerlijkheid mogen aanschouwen, die Gij Mij gegeven hebt, namelijk, als een loon van arbeid zijner ziel. Nu is een druppel (als het ware) van die zalige en zaligende bloedstroomen genoegzaam, al had iemand al de zonden van de geheele wereld alleen op zich.

3. In de wonderbare volheid en gepastheid der beloften, vloeiende uit een onveranderlijk verbond van genade, ja, zoo onveranderlijk als God onveranderlijk is. Gods kinderen zijn in Christus gezet tot zaligheid, en om daartoe te komen, geeft God hun in Christus eene kracht van allerlei soorten van beloften, en betrekkelijk tot hun geestelijken, als ook tot hun tijdelijken stand, en die allen zijn ja en amen in Christus, vermits de Heere geen ja en neen, maar ja en amen is; God is toch waarheid. Dit nu is de reden, dat niemand van Gods volk uit zijn genadestaat kan uitvallen; volgens Rom. 11: 29 zijn de genadegiften en roeping Gods onberouwelijk. (God zegt) Jes. 54 : 9, 10, Bergen zullen wijken en heuvelen wankelen, maar mijne goedertierenheid zal van u niet wijken, en het verbond mijns vredes zal niet wankelen. Want dat zal Mij zijn als de wateren Noachs, toen Ik zwoer, dat de wateren van Noach niet meer over de aarde zouden gaan; alzoo heb Ik gezworen, dat Ik niet meer op u toornen, noch u schelden zal.

4. Eindelijk ook in de verheerlijking van Christus; de Heere Jezus is langs den weg van vernedering verheerlijkt, hun ook tot een bewijs, dat het hun weg ook zijn zal, door vele verdrukkingen in te gaan in het koninkrijk der hemelen, Hand. 14: 22. Dus hoe bezwaarlijk het ook zal zijn van hunnen kant, echter zal de hemel, het leven der heerlijkheid, hen zoo min missen, als Jezus' zitting ter rechterhand zijns Vaders in de heerlijkheid Hem gemist heeft; daarbij, hoe donker het er uitziet en in wat zware zifting des satans zij ook hier geraken, hun geloof zal onder dat alles (hoezeer deszelfs oefening hun hier bij tijden mocht ontvallen) niet ophouden, vermits Jezus in den hemel, 'eeuwig voor hen bidt. Ja, van daar zendt Hij zijnen Geest, hier beneden in hun hart en wel om bij hen te blijven, Joh. 14: 16, als een eeuwige Verzegelaar, die hen bewaart tot de zaligheid, die bereid is om geopenbaard te worden in den laatsten tijd, 1 Petr. 1 : 5. O! konden duistere vromen dit zien en gelooven; en ook welke verborgene ondersteuning en staandhoudingen zij genieten, wat zou God eere krijgen, als zij zien konden, dat zij van' Gods zijde ruim en breed ten leven zouden' raken! Slaan wij nu gade:

c. Hoe en in welk opzicht deze poort eng en deze weg nauw van den Heere Jezus genoemd worden, namelijk, (als gezegd is) niet aan de zijde Gods, of aan de zijde van de poort of den weg. Wij hebben

gezien, dat hij daar ruim, wijd en breed is; maar eeniglijk, aan de zijde van den mensch, aan de zijde van den zoeker, vrager, vinder en bewandelaar.

1. Deze poort is eng, (zegt Jezus) namelijk, de ingang door Christus in den weg of loop van heiligheid, Is eng, verdrietig en zeer zwaar voor vleesch en bloed, omdat de mensch zoo hoog en breed is en er zooveel om en aan zit, dat hij eerst (als het ware) door bovennatuurlijke genade verliezen moet, of hij kan door deze poort niet door; dus is deze poort eng.

a. Ten aanzien van de natuurlijke vijandschap en afkeerigheid des harten van Christus, om door Hem gezaligd te worden.

†. De mensch wil door dien weg niet. Jezus zegt het zelf, Joh. 5 : 40, Gij wilt tot Mij niet komen, opdat gij het leven zoudt hebben, en Matth. 23: 37, Hoe menigmaal heb Ik u'we kinderen willen bijeen vergaderen ! maar gijlieden hebt niet gewild.

††. Integeheel wil elk mensch geheel anders, eenen geheel anderen weg, namelijk, hij wil door zijnen arbeid, door zijn doen en vermenigvuldiging van zijne godsdienstplichten, door zijne verandering van levenswijze, door zijne uitwendige eerlijkheid en natuurlijke oprechtheid in handel en wandel, door zijne toekeering tot de vromen, ja, door zijn dagelijks zoeken en door zijnen lust in de kennis van Gods wegen, als de Joden, Jes. 58 : 2, ik zeg, hierdoor wil hij zijne zaligheid zelf uitwerken en hierin wil hij de gronden van zijne hoop zoeken.

†††. Kunt gij niet zien, vrienden, dat dit voor zulk eene ziel eene enge poort is? Op al die genoemde dingen en plichten, (in plaats van er zijne hoop op te gronden) het doodvonnis met zijn gansche hart te schrijven, als daarom alleen waardig voor eeuwig verstootten te worden van Gods aangezicht, en dus, dit van alles voor eeuwig (als een grond van zaligheid) af te gaan en te laten varen; en daar tegenover, den armen naakten Christus, buiten Jeruzalem tusschen twee moordenaren gekruist, die hier geene gedaante noch heerlijkheid, ja, geen eigen steen had, met al zijn hart en liefde te kiezen, ja, met verzaking van al dat genoemde te omhelzen, aan te nemen en zich met al wat men is en heeft, aan Hem over te geven, om voor eeuwig zichzelf, met zijne eeuwige ziel en zijnen staat, in en na dit leven, tot behoudenis op Hem te werpen en daarin met vol genoegen te berusten.

b. Is deze poort eng, ten aanzien van 's menschen verdorvene gestalte, hij is te groot en te breed, hij kan door die engte niet; hij is gevallen in den hoogmoed, daar vandaan verheft hij zijn arm verduisterd verstand en rede boven den Bijbel; hij maakt op zichzelf, op zijn eigen verstand, wijsheid en beleid, staat; hem is vergeten dat hij het rechte verstand verloren heeft, en dus waagt hij zijne ziel en zaligheid op zijn oordeel. Ziet eens welk eene hoogte en breedte, welk een reus is elk van natuur, daar een kindeke wel degelijk moet tegen opzien ; hiervan is het dat de godzaligen zulk een grooten man menigmaal niet durven aandoen. Ziet, vrienden! voor zulk een is de